

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ และความพร้อมในการพัฒนาและดำเนินการ สหกิจศึกษาของเครือข่ายการพัฒนาอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ได้นำเสนอ รายละเอียดเกี่ยวกับสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ และการนำผลการวิจัยไปใช้ ตามลำดับ โดยการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลตำแหน่งงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต (Demand) และ จำนวนนักศึกษาที่ประสงค์จะปฏิบัติสหกิจศึกษาของสถาบันสมาชิกของเครือข่าย 6 สถาบัน (Supply)

2. เพื่อประเมินสถานภาพ ศักยภาพ และความพร้อมในการจัดสหกิจศึกษาของ สถาบันการศึกษา 6 สถาบันและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ตามมาตรฐานการดำเนินงานสหกิจศึกษา ใน แผนการดำเนินงานส่งเสริมสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ระหว่างปีการศึกษา 2551- 2555

3. เพื่อใช้เป็นแนวทางจัดทำแผนการดำเนินงานสหกิจศึกษาของเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2555

4. เพื่อนำเสนอผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและต่อยอดความก้าวหน้า การจัดการศึกษาระบบสหกิจศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้ใช้วิธีจัดสนทนากลุ่มจำนวน 2 ครั้ง และเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบสอบถามองค์กรผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 284 ชุด โดยแจกแบบสอบถามด้วยตนเองและส่งทาง จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันและแนวโน้ม ศักยภาพ และความ พร้อมในการพัฒนาและดำเนินการสหกิจศึกษาของสถาบันการศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตในภาค ตะวันออกภายใต้มาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ และความพร้อม ในการพัฒนาและดำเนินการสหกิจศึกษาของเครือข่ายการพัฒนาอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ องค์กรผู้ใช้บัณฑิต ดังนี้

1. ข้อมูลสถาบันการศึกษา มีรายละเอียดต่อไปนี้

ข้อมูลของจำนวน และรายชื่อหลักสูตร สาขาวิชาที่มีการจัดสหกิจศึกษาของสถาบันสมาชิกของเครือข่าย 6 สถาบัน (Supply) ในปีการศึกษา 2551-2555 แสดงให้เห็นว่าสถาบันสมาชิกของเครือข่ายสหกิจภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีการจัดสหกิจศึกษามีจำนวน 3 สถาบัน ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยบูรพา มีการจัดสหกิจศึกษา จำนวน 4 คณะ รวมทั้งหมด 354 คน คิดเป็นร้อยละ 78.32 ได้แก่

1.1 คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มี 4 สาขาวิชา จำนวน 145 คน คาดว่าในปี 2553 จะมีสหกิจศึกษาในสาขาวิชาการจัดการเพิ่มขึ้น รวมเป็น 5 สาขาวิชา โดยมีนักศึกษาที่เข้าร่วมสหกิจศึกษาในแต่ละสาขาวิชา ดังนี้

สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ในปี พ.ศ. 2551-2552 มีจำนวนนักศึกษา 105 และ 86 คน ในปี พ.ศ. 2553-2555 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 71, 70 และ 70 คน ตามลำดับ

สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2551-2552 มีจำนวนนักศึกษา 71 และ 82 คน ในปี พ.ศ. 2553-2555 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 94, 132 และ 110 คน ตามลำดับ

สาขาวิชาการจัดการโรงแรม ในปี พ.ศ. 2551-2552 มีจำนวนนักศึกษา 85 และ 29 คน ในปี พ.ศ. 2553-2555 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 53, 91 และ 60 คน ตามลำดับ

สาขาวิชาตลาด ในปี พ.ศ. 2551-2552 มีจำนวนนักศึกษา 21 และ 39 คน ในปี พ.ศ. 2553-2555 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 44, 45 และ 45 คน ตามลำดับ

สาขาวิชาการจัดการ คาดว่าในปี พ.ศ. 2553-2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 11, 35 และ 35 คน ตามลำดับ

1.2 คณะโลจิสติกส์ มี 1 สาขาวิชา จำนวน 92 คน ในปี พ.ศ. 2552 ได้เพิ่มสาขาวิชาการจัดการโลจิสติกส์ และปี พ.ศ. 2553 จะเพิ่มสาขาวิชาการเดินเรือ รวมเป็น 3 สาขาวิชา สาขาวิชา โดยมีนักศึกษาที่เข้าร่วมสหกิจศึกษาในแต่ละสาขาวิชา ดังนี้

สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมพาณิชยกรรม คาดว่าในปี พ.ศ. 2553-2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 40, 50 และ 50 คน ตามลำดับ

สาขาวิชาการจัดการ โลจิสติกส์ คาดว่าในปี พ.ศ. 2553-2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 50, 50 และ 50 คน ตามลำดับ

สาขาวิชาการจัดการเดินเรือ คาดว่าในปี พ.ศ. 2554-2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 40 และ 40 คน ตามลำดับ

1.3 คณะวิศวกรรมศาสตร์ มี 1 สาขาวิชา มีจำนวน 72 คน และปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นไป จะหยุดดำเนินการชั่วคราว

1.4 คณะวิทยาลัยนานาชาติ มี 6 สาขาวิชา จำนวน 45 คน และคาดว่าจะไม่มีสาขาวิชาเพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2553-2555 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 50, 50 และ 50 คน ตามลำดับ

ทั้งนี้คณะสหเวชศาสตร์ คาดว่าจะมีการดำเนินการสหกิจศึกษาในปี พ.ศ. 2555 จำนวน 1 สาขาวิชา จะมีจำนวนนักศึกษา 15 คน

2. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตบางพระ มีการจัดสหกิจศึกษา จำนวน 1 คณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีโลจิสติกส์และการจัดการระบบขนส่ง ซึ่งในปี พ.ศ. 2551-2552 มีจำนวนนักศึกษา 43 และ 91 คน และในปี พ.ศ. 2553-2555 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 100, 100 และ 100 คน ตามลำดับ

3. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี มีการจัดสหกิจศึกษา จำนวน 1 คณะ คือ คณะเทคโนโลยีสังคม สาขาวิชาเทคโนโลยีโลจิสติกส์และการจัดการระบบขนส่ง คาดว่าเพิ่มสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ในปี พ.ศ. 2553 รวม 2 สาขาวิชา โดยจำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมสหกิจศึกษาในแต่ละสาขาวิชา ดังนี้

3.1 สาขาวิชาเทคโนโลยีโลจิสติกส์และระบบขนส่ง ในปี พ.ศ. 2551-2552 มีจำนวนนักศึกษา 25 และ 89 คน และในปี พ.ศ. 2553-2555 คาดว่าจะมีจำนวนนักศึกษา 90, 100 และ 150 คน ตามลำดับ

3.2 สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คาดว่าในปี พ.ศ. 2553-2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 60, 60 และ 60 คน ตามลำดับ

ข้อมูลของจำนวนและรายชื่อหลักสูตร สาขาวิชาที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 – 2555 ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ คาดว่าจะมีการจัดสหกิจศึกษาในคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มี 1 สาขาวิชาและคาดว่าในปี พ.ศ. 2554 จะเพิ่มสาขาวิชาวิศวกรรมการจัดการ อุตสาหกรรม รวม 2 สาขาวิชา ซึ่งคาดว่าในปี พ.ศ. 2553-2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 30, 30 และ 30 คน ตามลำดับ

2. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมศึกษาและอัญมณีศาสตร์ คาดว่าจะจัดสหกิจศึกษาในสาขาวิชาวิศวกรรมโลจิสติกส์และสาขาวิชาอัญมณีศาสตร์ โดยมีจำนวนนักศึกษาดังนี้

2.1 สาขาวิชาวิศวกรรมโลจิสติกส์ คาดว่าในปี พ.ศ. 2554 จะมีจำนวนนักศึกษา 30 คน และในปี พ.ศ. 2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 30 คน

2.2 สาขาวิชาอัญมณีศาสตร์ คาดว่าในปี 2554 จะมีจำนวนนักศึกษา 10 คน และในปี 2555 จะมีจำนวนนักศึกษา 10 คน

ปีการศึกษา 2551 จำนวนองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่เข้าร่วมสหกิจศึกษาจำนวน 230 แห่ง ทั้งภายในและภายนอกเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภายในเขตจำนวน 136 แห่ง ในปีการศึกษา 2552 เข้าร่วมสหกิจศึกษาอัตราเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 41.69 จากปีการศึกษา 2551 เป็นจำนวน 207 แห่ง จำนวนและประมาณการจำนวนนักศึกษาที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิต/สถานประกอบการจะรับนักศึกษา สหกิจศึกษา ปีการศึกษา 2553-2555 มีอัตราเฉลี่ยการรับนักศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตแห่งละ 2 คน โดยคำนวณจากประมาณการได้แก่ ปีการศึกษา 2553 ประมาณการองค์กรผู้ใช้บัณฑิต จำนวน 293 แห่ง รับนักศึกษาแห่งละ 2 คนเท่ากับประมาณจำนวน 584 คน ปีการศึกษา 2554 ประมาณการสถานประกอบการจำนวน 416 แห่ง รับนักศึกษาจำนวน 830 คน ปีการศึกษา 2555 ประมาณการสถานประกอบการจำนวน 589 แห่ง รับนักศึกษาจำนวน 1,178 คน

สาขาวิชาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ต้องการให้เข้าร่วมสหกิจศึกษาเพิ่มเติมจากสาขาที่มีอยู่ แล้วของเครือข่ายสหกิจศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ วิศวกรรมอุตสาหกรรม วิศวกรรมเครื่องกล วิศวกรรมเคมี วิศวกรรมเครื่องยนต์ วิศวกรรมอาหาร วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม วิศวกรรม คอมพิวเตอร์ วิศวกรรมความปลอดภัย วิศวกรรมไฟฟ้า เทคโนโลยีการเกษตร วิทยาศาสตร์การอาหาร วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ ฟิสิกส์ จิตวิทยา ศิลปกรรม ออกแบบ/สถาปัตยกรรม ภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีน ภาษาอังกฤษ

2. ข้อมูลจากสถานประกอบการ มีรายละเอียดต่อไปนี้

การวิจัยนี้ได้สำรวจกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 284 คน พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็น เจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลมากที่สุด มีจำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 42.80 รองลงมาเป็นหัวหน้าฝ่าย จำนวน 82 คน ร้อยละ 29.00 ผู้จัดการ/ผู้อำนวยการ/เจ้าของกิจการมากเป็นอันดับ 3 จำนวน 77 คน ร้อยละ 27.20 และมีตำแหน่งอื่น ๆ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 1.10 ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวน 188 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 66.20 นอกพื้นที่จำนวน 96 แห่ง ร้อยละ 33.80 โดยที่ตั้งส่วนใหญ่อยู่ในจังหวัดชลบุรีมากที่สุด มีจำนวน 108 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 38.00 รองลงมา จังหวัดระยอง จำนวน 40 แห่ง ร้อยละ 14.10 จังหวัดฉะเชิงเทรามีจำนวน 34 แห่ง ร้อยละ 12.00 ส่วนจังหวัดจันทบุรีมีองค์กรผู้ใช้ข้อมูลน้อยที่สุด จำนวน 6 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 2.10

ส่วนใหญ่ขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตเป็นประเภทธุรกิจอุตสาหกรรมมากที่สุด มีจำนวน 246 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 86.65 รองลงมาธุรกิจบริการ จำนวน 20 แห่ง ร้อยละ 7.00 และธุรกิจค้าปลีกค้าส่งมี จำนวนน้อยที่สุด 18 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 6.35 โดยส่วนใหญ่มีการจัดประสบการณ์ทำงานให้

นักศึกษา มีจำนวน 248 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 87.30 ได้แก่ การจัดสหกิจศึกษามากที่สุด มีจำนวน 142 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 57.26 รองลงมาเป็นทวิภาคี จำนวน 62 แห่ง ร้อยละ 25.00 และจัดฝึกงาน ฤดูร้อนน้อยที่สุด มีจำนวน 44 แห่ง ร้อยละ 17.74 ส่วนที่เหลือจำนวน 36 แห่ง หรือร้อยละ 12.70 ไม่มีการจัดประสบการณ์ทำงานให้นักศึกษา

เรื่องระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสหกิจศึกษาโดยรวมขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่มี สหกิจศึกษาและไม่มีสหกิจศึกษา อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.79 จำแนก รายด้าน 3 อันดับแรก คือ เรื่องสถานประกอบการจัดให้มีการปฐมนิเทศเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับองค์กร การปฏิบัติงาน และ วัฒนธรรมองค์กร ครอบคลุมเรื่อง โครงสร้างสายงาน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4.31 และระดับมากใน เรื่องการจัดพี่เลี้ยง (Job Supervisor/Mentor) ขององค์กรเพื่อทำหน้าที่กำหนดงานให้นักศึกษา ปฏิบัติทางวิชาการ การกำหนดและดูแลเรื่อง ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ตามลักษณะที่ ฟังประสงค์ ตลอดจนการวัด และประเมินผลตามที่กำหนด ค่าเฉลี่ย 4.00 รองลงมาเรื่องการกำหนด ลักษณะที่ฟังประสงค์ ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับนักศึกษา สหกิจศึกษาไว้ชัดเจน ค่าเฉลี่ย 3.96 เรื่องการจัดสวัสดิการสำหรับนักศึกษาสหกิจศึกษา เช่น อาหารกลางวัน ที่พัก เบี้ยเลี้ยง เงินเดือน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3.41

องค์กรที่มีการจัดประสบการณ์การทำงานให้นักศึกษาจะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ สหกิจศึกษาระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.81 และองค์กรที่ไม่มีการจัดประสบการณ์การทำงานอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ย 3.66 โดยองค์กรที่มีการจัดประสบการณ์การทำงานให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจ สหกิจศึกษา 3 อันดับแรก คือ เรื่องสถานประกอบการจัดให้มีการปฐมนิเทศเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับ องค์กร การปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมองค์กร ครอบคลุมเรื่อง โครงสร้างสายงานในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.33 รองลงมา มีระดับความรู้ความเข้าใจระดับมากในเรื่องสถานประกอบการจัดพี่เลี้ยง (Job Supervisor/Mentor) ขององค์กรเพื่อทำหน้าที่กำหนดงานให้นักศึกษาปฏิบัติทางวิชาการ การ กำหนดและดูแลเรื่อง ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ตามลักษณะที่ฟังประสงค์ ตลอดจนการวัดและ ประเมินผลตามที่กำหนด มีค่าเฉลี่ย 4.04 และเรื่องสถานประกอบการได้กำหนดลักษณะที่ ฟังประสงค์ ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับนักศึกษาสหกิจศึกษาไว้ ชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 3.95 ส่วนเรื่องสถานประกอบการได้จัดสวัสดิการ สำหรับนักศึกษาสหกิจศึกษา เช่น อาหารกลางวัน ที่พัก เบี้ยเลี้ยง เงินเดือน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3.45

ส่วนองค์กรที่ไม่มีการจัดประสบการณ์การทำงานให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจใน สหกิจศึกษา 3 อันดับแรก คือเรื่องสถานประกอบการจัดให้มีการปฐมนิเทศเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับ องค์กร การปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมองค์กร ครอบคลุมเรื่อง โครงสร้างสายงานมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 4.22 รองลงมาความรู้ความเข้าใจในระดับมากในเรื่องสถานประกอบการได้กำหนดลักษณะที่

พึงประสงค์ ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และจรรยาบรรณวิชาชีพสำหรับนักศึกษาไว้ชัดเจน มีค่าเฉลี่ย 4.00 และเรื่องสถานประกอบการได้กำหนดเรื่องการวัดและการประเมินผลการปฏิบัติงานสหกิจศึกษาสอดคล้องกับที่กำหนดในหลักสูตรสถาบันผู้ผลิตบัณฑิต เรื่องสถานประกอบการได้กำหนดลักษณะงานสำหรับนักศึกษาไว้ชัดเจนตรงตามวิชาเอกที่นักศึกษาเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.94 และเรื่องสถานประกอบการเข้าร่วมโครงการปฐมนิเทศและการร่วมเสวนาหลังปฏิบัติสหกิจศึกษาในสถาบันการศึกษาด้วยตามความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 3.03

อภิปรายผล

ประสิทธิภาพและความสำเร็จในการดำเนินงานสหกิจศึกษาเป็นที่ยอมรับว่าปัจจัยสำคัญที่สุด คือ ความร่วมมือของสถาบันการศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต ภายหลังจากนำร่องสหกิจศึกษาใน พ.ศ.2545 ของทบวงมหาวิทยาลัย (ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา) เพื่อเชิญชวนสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ และองค์กรผู้ใช้บัณฑิตให้เข้าร่วมกระบวนการสหกิจศึกษา ขณะเดียวกันมีส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการวิจัยเชิงประเมินการจัดกระบวนการสหกิจศึกษาของสถาบันการศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่เข้าร่วมโครงการนำร่องสหกิจศึกษาระหว่าง พ.ศ.2545-2548 ทั้งนี้สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาได้ผลการวิจัยว่าสหกิจศึกษาเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาในการพัฒนาศักยภาพ และยังมีประโยชน์ต่อสถาบันการศึกษาที่ได้รับผลสะท้อนกลับมาเพื่อนำไปปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ตลอดจนมีประโยชน์ต่อองค์กรผู้ใช้บัณฑิตในการมีโอกาสร่วมมือกับสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่องค์ความรู้และการสรรหาพนักงานคุณภาพในอนาคต

สหกิจศึกษาเป็นระบบการศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักศึกษานำความรู้ที่เรียนจากห้องเรียนสู่โลกการปฏิบัติงานจริง ดังที่ Hellriegel, Jackson และ Slocum (1999 อ้างถึงใน เมธาวุฒิ พิรพรวิฑูร, 2551) ได้ยืนยันความสำคัญของความรู้ต่อการทำงาน โดยระบุว่าความรู้ในงานเป็นเกณฑ์สำคัญหนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคคลต่อให้บุคคลมีคุณสมบัติหรือบุคลิกลักษณะเฉพาะอื่น ๆ เด่นเพียงใด และมาทำงานทุกวันด้วยทัศนคติที่ดีเลิศแค่ไหนก็ตาม หากไม่มีความรู้ก็ไม่ทำงานสามารถได้ ซึ่งอาจจะปรับกันได้ทันทีที่ลงมือปฏิบัติงาน จึงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศที่มุ่งเน้นการเรียนการสอนให้สามารถเชื่อมโยงกับอาชีพและการทำงาน ศักยภาพของทรัพยากรบุคคลของประเทศจะเป็นกำลังสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตและยั่งยืนได้

เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตั้งอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงมาก ในจำนวน 4 จังหวัดของภาคมีพื้นที่เลี้ยงชายฝั่งทะเล

ตะวันออก จึงมีภูมิทัศน์ที่งดงามเหมาะแก่กิจกรรมการท่องเที่ยว และในปี พ.ศ. 2525 รัฐบาลได้ทำโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก หรือ อีสเทิร์นซีบอร์ดส่งผลให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงและมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความหลากหลาย ทั้งด้านอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว การบริการ และการค้า เป็นต้น จึงเป็นสถานที่ตั้งขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจำนวนมากทำให้เกิดตลาดแรงงานที่มีความต้องการตำแหน่งงานที่หลากหลายสาขา

เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคตะวันออกจัดตั้งตามแผนการดำเนินการส่งเสริมสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาปี 2551-2555 โดยเครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคตะวันออกดำเนินการครั้งแรกในเดือนพฤษภาคม 2551 ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาเพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจและช่วยเหลือกันระหว่างสถาบันสมาชิกเครือข่ายองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เครือข่ายพัฒนาสหกิจศึกษาภาคตะวันออกประกอบด้วย สมาชิกสถาบันการศึกษาหลักในพื้นที่ภาคตะวันออก 8 สถาบัน เป็นสถาบันการศึกษาที่สอนในระดับอุดมศึกษาจำนวน 6 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาลัยเฉลิมกาญจนาระยอง และมหาวิทยาลัยเอเชียน รวมถึงวิทยาลัยชุมชน 2 แห่ง คือ วิทยาลัยชุมชนตราด วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว โดยมีมหาวิทยาลัยบูรพาเป็นแม่ข่ายในการประสานงานสมาชิกสถาบันและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต

จากการศึกษาข้อมูลจำนวนคณะ หลักสูตร สาขาวิชา และจำนวนนักศึกษาสหกิจศึกษา และที่คาดว่าจะเข้าร่วมสหกิจศึกษา (Demand Side) พบข้อมูล ดังนี้

1. สถาบันการศึกษาในเครือข่ายเชิงประเด็นสหกิจศึกษาภาคตะวันออกที่จัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา 6 แห่ง หากนับจำนวนสาขาวิชาที่สามารถจัดระบบสหกิจศึกษาได้ โดยยกเว้นคณะแพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์ ดังนี้

คณะและสาขาวิชาที่สามารถจัดสหกิจศึกษา (ข้อมูล พ.ศ. 2552)

ชื่อสถาบัน	จำนวนคณะ	จำนวนสาขาวิชา
- มหาวิทยาลัยบูรพา (รวมบางแสน จันทบุรี และสระแก้ว)	18 คณะ	115 สาขาวิชา
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก (รวมบางพระ และจันทบุรี)	7 คณะ	33 สาขาวิชา
- มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	5 คณะ	41 สาขาวิชา
- มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	10 คณะ	62 สาขาวิชา
- มหาวิทยาลัยเอเชียน	3 คณะ	16 สาขาวิชา
- มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา	3 คณะ	5 สาขาวิชา

ในปีการศึกษา 2551 ที่ผ่านมามีสถาบันการศึกษาที่จัดสหกิจศึกษาเพียง 2 สถาบัน ใน 6 คณะ 14 สาขาวิชา และจำนวนนักศึกษาสหกิจศึกษา 422 คน และปีการศึกษา 2552 มีจำนวนสถาบันการศึกษาเท่าเดิม คือ 2 แห่ง แต่จำนวนคณะกลับลดลงโดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาได้ยุติการจัดสหกิจศึกษา เนื่องจากคณะโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยบูรพาเพิ่มสาขาการจัดการโลจิสติกส์อีก 1 สาขา ส่วนจำนวนนักศึกษาเพิ่มจาก 467 คนเป็น 558 คน เนื่องจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลมีรูปแบบการจัดสหกิจศึกษา โดยให้นักศึกษาปฏิบัติงาน 2 ภาค การศึกษาต่อคน จึงทำให้อัตราส่วนนักศึกษาเพิ่มขึ้น

2. องค์การผู้ใช้บัณฑิตมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้ภูมิภาคตะวันออก ซึ่งมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งอุตสาหกรรมการผลิต การท่องเที่ยวและการบริการ จากการศึกษาพบว่าองค์กรผู้ใช้บัณฑิตที่ให้ความสนใจจัดประสบการณ์วิชาชีพให้กับนักศึกษาในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นประเภทอุตสาหกรรมการผลิตถึงร้อยละ 86.65 รองลงมาคือธุรกิจบริการ ซึ่งได้แก่ ธุรกิจโรงแรมที่พัก โรงพยาบาล เป็นต้น ร้อยละ 7 และการค้าปลีกค้าส่ง ร้อยละ 6.35 จำนวนองค์กรผู้ใช้ข้อมูลมีการจัดประสบการณ์การทำงานให้กับนักศึกษาประเภทสหกิจศึกษาถึงร้อยละ 57.26 รองลงมาคือทวิภาคี ร้อยละ 25 และฝึกงานภาคฤดูร้อนร้อยละ 17.74 และไม่มีการจัดประสบการณ์ทำงานให้นักศึกษา ร้อยละ 12.70

จากข้อมูลข้างต้นสามารถวิเคราะห์ได้ว่าองค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีจำนวนเกินกว่าครึ่งที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องสหกิจศึกษาในระดับค่อนข้างมาก โดยให้ความร่วมมือที่สอดคล้องกับมาตรฐานการบริหารงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตหลายประการดังนี้

2.1 การจัดปฐมนิเทศเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับองค์กร โครงสร้างองค์กร การปฏิบัติงาน และวัฒนธรรมองค์กร

2.2 การจัดพี่เลี้ยง (Job Supervisor/ Mentor) เพื่อทำหน้าที่กำหนดงานให้นักศึกษา ปฏิบัติ ดูแลเรื่องระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ รวมถึงการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน

2.3 การจัดสวัสดิการสำหรับนักศึกษาสหกิจศึกษาอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง เช่นอาหารกลางวัน ที่พัก เบี้ยเลี้ยง และเงินเดือน เป็นต้น

3. ความสมดุลของจำนวนนักศึกษาสหกิจศึกษา (Supply Side) กับตำแหน่งงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต (Demand Side) ในอนาคต

จากการศึกษาเพื่อคาดการณ์ปีการศึกษา 2553-2555 ถึงจำนวนสถาบันการศึกษา คณะ สาขาวิชา และนักศึกษาสหกิจศึกษา พบว่าในปีการศึกษา 2553 จำนวนสถาบันการศึกษาที่จัดสหกิจ

ศึกษายังคงเท่าเดิม แต่ในขณะเดิมมีการเพิ่มจำนวนสาขามากขึ้นจาก 14 สาขาเป็น 18 สาขา ในปีการศึกษา 2554 มีสถาบันการศึกษาจัดสหกิจศึกษาเพิ่มขึ้น 2 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ โดยเพิ่ม 1 สาขา และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณีเพิ่ม 2 สาขา รวมเป็น 21 สาขา สำหรับปีการศึกษา 2555 จำนวนสถาบันการศึกษาเท่าเดิม แต่จำนวนคณะเพิ่มขึ้นอีก 1 คณะ คือ คณะสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาจำนวนสาขาเพิ่มขึ้น 1 สาขา และมหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์เพิ่มจำนวนสาขาอีก 1 สาขา ดังนั้นมีจำนวนคณะที่จัดสหกิจศึกษาทั้งสิ้น 8 คณะ จำนวนสาขาวิชา 22 สาขา และจำนวนนักศึกษาที่คาดว่าจะเข้าร่วมสหกิจศึกษาในปีการศึกษา 2553 จำนวน 693 คน ปีการศึกษา 2554 จำนวน 893 คนและปีการศึกษา 2555 จำนวน 905 คน

ในประเด็นของตำแหน่งงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต ในปีการศึกษา 2553, 2554 และ 2555 โดยใช้ปีการศึกษา 2551 และ 2552 เป็นฐานในการศึกษาอัตราการเติบโตและอัตราค่าเฉลี่ยจำนวนรับนักศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตแต่ละแห่ง พบว่า ตำแหน่งงานที่จะสามารถรองรับนักศึกษาสหกิจศึกษาของเครือข่ายภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปีการศึกษา 2553, 2554 และ 2555 เท่ากับ 584, 830 และ 1178 คนตามลำดับ จึงอาจสรุปได้ว่ายังมีตำแหน่งงานสหกิจศึกษาในองค์กรผู้ใช้บัณฑิตเพียงพอที่จะรับรองนักศึกษาสหกิจศึกษาของเครือข่ายเชิงประเด็นสหกิจศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. การประเมินสถานภาพ ศักยภาพและความพร้อมในการจัดสหกิจศึกษาของสถาบันการศึกษาทั้ง 6 แห่ง พบว่ายังอยู่ในระดับต่ำ โดยปัจจัยที่น่าจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด คือ ผู้บริหารสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้นำสหกิจศึกษาเป็นนโยบายในการจัดหลักสูตร เนื่องจาก การขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในระบบสหกิจศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี พ.ศ.2551-2552 มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการศึกษาหลายแห่ง และสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่ยังไม่ได้วางยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพบัณฑิตกับการมีงานทำของบัณฑิต ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ นฤมล รักษาสุข และคณะ (2551) ที่ศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ของโครงการสหกิจศึกษานำร่องรุ่น 1-5 พบว่าผู้บริหารสถาบันการศึกษาต้องพิจารณาทบทวนว่าหลักสูตรสหกิจศึกษามีความเหมาะสมกับบริบทและมีส่วนสนับสนุนปรัชญาการศึกษาของสถาบันศึกษามากน้อยเพียงใด กำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ การพัฒนาหลักสูตรสหกิจศึกษาให้ชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับคณาจารย์และบุคลากรว่าหลักสูตรมีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ต้องร่วมกันสนับสนุนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ นอกจากนี้ พรชัย มงคลวนิช (2552) ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและอุดหนุนในการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไทย ยืนยันว่า การมีผู้บริหารระดับรองอธิการบดีและผู้ประสานงานสหกิจศึกษาระดับมหาวิทยาลัย คณะและภาควิชา เป็นปัจจัยส่งเสริมระบบสหกิจศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาและยังเป็นปัจจัยส่งเสริมมากที่สุดสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ปัจจัยที่มี

ความสำคัญรองลงมาคือ การที่ภาควิชาและคณาจารย์ส่วนมากยังไม่เข้าใจระบบสหกิจศึกษาและวิธีการเริ่มต้นในการดำเนินงาน รวมถึงการขาดขวัญและกำลังใจในการดำเนินการ

5. การประเมินสถานภาพ ศักยภาพ และความพร้อมในการจัดสหกิจศึกษาขององค์กร ผู้ใช้บัณฑิต พบว่าองค์กรผู้ใช้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจค่อนข้างมากในการจัดประสบการณ์การทำงานให้กับนักศึกษาสหกิจศึกษา และมีความต้องการนักศึกษาสหกิจศึกษาทางด้านวิศวกรรม ในหลายอัตรา รวมถึงเทคโนโลยีการเกษตร ศิลปกรรม การออกแบบ จิตวิทยาและภาษาต่างประเทศ ซึ่งสถาบันในเครือข่ายยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

เมื่อพิจารณาถึงความพร้อมในการจัดสหกิจศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการบริหาร สหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต พบว่า ทำได้เพียงระดับหนึ่งและไม่สามารถดำเนินการตามมาตรฐานได้ทุกข้อ เนื่องจากสหกิจศึกษาดำเนินการเพียงในกลุ่มผู้บริหารระดับกลางขององค์กร ผู้ใช้บัณฑิต ผู้บริหารระดับสูงขององค์กรยังไม่ได้รับรู้และเข้าใจชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการภาคธุรกิจของมหาวิทยาลัยหอการค้า (2550) พบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการดำเนินการสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตเกิดจากผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญ ไม่ประเมินคุณค่าและมูลค่าของผลงานของนักศึกษาสหกิจศึกษาอย่างจริงจัง จึงไม่พบว่าองค์กรได้ประโยชน์จากการดำเนินงานสหกิจศึกษา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาสถานภาพ ศักยภาพ และความพร้อมในการพัฒนาและดำเนินการสหกิจศึกษาของเครือข่ายการพัฒนาอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และองค์กรผู้ใช้บัณฑิต มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. สถาบันการศึกษาของเครือข่ายสหกิจศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถขยายแผนงานดำเนินการสหกิจศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการตำแหน่งงานสหกิจศึกษาขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตได้ เนื่องจากสถาบันการศึกษา 6 สถาบัน 9 วิทยาเขต ยังมีสาขาวิชาที่สามารถดำเนินการสหกิจศึกษาได้จำนวน 46 คณะ 272 สาขาวิชา โดยยกเว้นคณะแพทยศาสตร์ คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะศึกษาศาสตร์

2. เครือข่ายสหกิจศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรจัดประชุมสัมมนาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานสหกิจศึกษาแก่ผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้บริหารสถาบันการศึกษา ผู้บริหารองค์กรผู้ใช้บัณฑิต อาจารย์นิเทศ พี่เลี้ยง และนักศึกษามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นระยะ ๆ ทั้งด้านวิชาการและแนวทางการ

ปฏิบัติงานในสถานประกอบการ เพื่อทราบปัญหา และอุปสรรคของนักศึกษาระหว่างเข้าปฏิบัติงาน สหกิจศึกษา ตลอดจนหาแนวทางแก้ไขระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรผู้ใช้บัณฑิต

3. องค์กรผู้ใช้บัณฑิตควรมีส่วนร่วมกับสถาบันการศึกษาในการวางแผนสหกิจศึกษา ก่อนนักศึกษาเข้าปฏิบัติงาน เพื่อรับรู้ความต้องการของทั้งสองฝ่ายและใช้เป็นข้อมูลในการ ตัดสินใจในการวางแผนในการส่งนักศึกษาในปีการศึกษาถัดไป

4. สถาบันการศึกษาควรนำข้อเสนอแนะขององค์กรผู้ใช้บัณฑิต/ สถานประกอบการ หลังสิ้นการเข้าร่วมสหกิจศึกษาของนักศึกษาในแต่ละภาคเรียน นำมาปรับปรุงและแก้ไขปัญหา สหกิจศึกษาในภาคเรียนถัดไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักศึกษาสหกิจศึกษากับ นักศึกษาที่ไม่เข้าร่วมสหกิจศึกษาในสาขาเดียวกัน
2. ควรศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. ควรศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดสหกิจศึกษาเพื่อเป็นต้นแบบในการ ดำเนินงานสหกิจศึกษา